

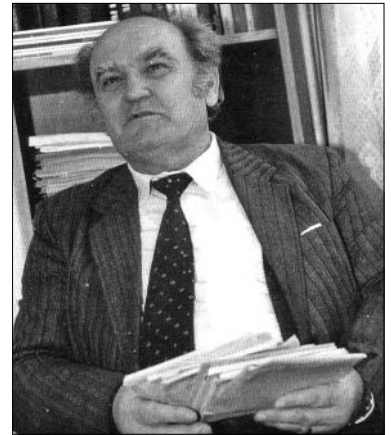
„Százszor földobnál, én visszaszállnék...”

A 80 esztendőös Karacs Zsigmond köszöntése

A kunok között, különösen a Nagykunságban gyakori *Karacs* családnév az ótörök eredetű, 'fekete' jelentésű *kara* szó kicsinyítő képzővel ellátott formája, vagyis a *Kara* (Fekete) nevű személy fiát, leszármazottját jelenti. A kitűnő nyelvészprofesszor, Hajdú Mihály szerint az Alföldön, különösen Biharban, Debrecen és Püspökladány környékén gyakori ez a családnév.¹ Ebből a nagykunsági gyökerekkel rendelkező „*szabolcsi kuriális nemesi*” családból származik a 80. esztendejét betöltő Karacs Zsigmond, honismereti mozgalmunk egyik kiváló személyisége. Az 1970-es évek közepén, Morvay Péter és Töltési Imre közvetítésével ismertem meg személyesen, s kisebb-nagyobb megszakításokkal azóta követem figyelemmel nem mindennapi életét, elsősorban honismereti munkásságát. De csak most, „*hiteles*” – mert általa írt – életrajzával megismerkedve látom, hogy mennyi közös nevező található a politikai környezet miatt a *tört* szóval jellemezhető sorsunkban.

A velem pár hónapos késéssel szinte egykorú *Karacs Zsiga* – már csak így jön neve a billentyűkön pötyögő ujjaim hegyére – 1940. március 18-án született a hajdúsági Földesen, földműveléssel foglalkozó, tehát úgymond hétszilvafás nemesi családban. Édesapja – hogy Ady szóhasználatánál maradjunk – amolyan „*muszáj-Herkulesként*” végigkatonáskodta a Felvidék visszatértét, majd a II. világháborút, megszenvedte a háromesztendőös szovjet hadifogságot, ahonnan éppen édesapámmal egy időben szabadult. A Karacs család megkisebbitett hazánk több részén élt, 1951-től Budán, itt vészelte át 1956 lélekiemelő, majd szívszorító eseményeit. Közben Földessel sem szakadt meg a kapcsolata, gyakran meglátogatta ott maradt nagyszüleit, akikkel családja „*ősei*” felől tájékozódott. A középiskolában *neki is* tanára volt Antall József, de aztán a Rákóczi Gimnáziumból kibuktatva, ipariskolát végezve a kelenföldi Goldberger-gyárban lett lakatos, majd kijárta a gépipari technikumot. Közben autodidaktaként tájékozódott a magyar irodalomban és a történelemben. Családját művezetőként tartotta el, amikor a földesi zsebkészüzemben dolgozott, de „*szabadidős*” tevékenységétől sokaknak kinyílt a bicska a zsebükben, mert a település helyneveit, ragadványneveit, s az odaválói zsidó- és cigányhagyományokat gyűjtötte, tanulmányokat közölt a *Földesi Kulturális Híradóban*, egyszerűen nem a szokásos művezetői életformát élte, s nem mindenki nézte jó szemmel, hogy Karacs Zsigmondnak „*több a könyve, mint a bútor*”.

1973-tól a „*megélhetés kényszere*” három gyermekével Hajdúböszörménybe „*üzte*”, ahol feleségével együtt művezetők lettek a helyi vattagyárban. Itt – ifjúkorától őrzött elkötelezettségét folytatva – múzeumbaráti kört szervezett, debreceni és nyíregyházi levéltárakban kutatott, s a földesi elszármazottakkal igyekezett kapcsolatba kerülni. Honismereti szervezőmunkája akkor kapott nagyobb lendületet, mikor családjával Budapestre, Kőbánya-Új-

Karacs Zsigmond

1 Hajdú Mihály: Családnévek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családnéveink. Tinta Kiadó, Bp., 2010. 244.

hegyre költözött. Ekkortájt ismerkedtem meg személyesen vele, s azóta sem felejttem el, mikor első találkozásunkkor, munkásságát dokumentálandó, a különböző helytörténeti témákat őrző céduláinak dobozait egy használaton kívüli jégszekrényből varázsolta elő, amiből örvendezve láthattam, hogy vendéglátóm a honismereti mozgalom iránt elkötelezett, ízig-vérig megszállott ember. Az, hogy akkor a MÁV Északi Járműjavító Üzemében dolgozott, csak növelte iránta érzett megbecsülésemet, pedig csöppet sem volt irigylésre méltó, hogy – mint mondta – két diplomával a zsebében olykor még udvart is söprögetett. De hát akkor, az 1970-es években, a nagyon is „létező szocializmus” idejét éltük, s a nemzeti elkötelezettséget „társadalmilag veszélyes emberi gyarlóságnak” tekintő szellemi torzszülöttek kezében volt a hatalom. Munkahelyének párttitkára négy ízben akadályozta meg, hogy előnyösebb beosztásba kerülhessen, mert zavarta, hogy a helytörténeti kutatással és irodalommal foglalkozó lakatosnak több száz írása jelent meg egyszerű vidéki lapokban és egyetemi kiadványokban, és valószínűleg a világról alkotott véleményét sem rejtette véka alá.

A fővárosban aztán egyre több emberi kapcsolatot tudott kiépítenie, elsősorban a Hazafias Népfront védőszárnyai alatt működő szellemi közösségek révén, amilyen az Olvasó Népert valamint a Honismereti Mozgalom volt. Jelentős szépirodalmi könyv- és kéziratgyűjteményével sokaknak segített disszertációik vagy más publikációik elkészítésében. A *Honismeret* folyóiratban megjelent, földesi katonalevelekről szóló írása miatt állítólag még a szovjet nagykövetség is tiltakozott, amire mindketten nagyon büszkék voltunk, de a lapot hajszál híján betiltották.

Zsiga egyre tudatosabban vett részt a honismereti mozgalom közösségépítő, nemzetudatot erősítő munkájában. Irodalmi tevékenységére szédítő mennyiségű és szerteágazó publikációs listájából következtethetünk, ezek különösen a rendszerváltást követően szaporodtak meg, ami számára egyszersmind a nyugdíjas évek kezdetét is jelentette, igaz hogy – sajnálatos módon – rokkantnyugdíjasként került ebbe a státusba. Amint önéletrajzában szűkszavúan utal rá, „*a személyzeti vezető jóvoltából idegösszeomlással feküdtem, egy évig írni, olvasni sem tudtam, végem volt*”. De aztán elmúlt ez az ugyancsak nehéz esztendő, ő pedig szinte újjászületve vetette bele magát a szívének legkedvesebb munkába, a művelődéstörténet és a helytörténet kutatásába, összegyűlt anyagainak publikálásába. Talán nem tévedek, ha úgy gondolom, hogy érdeklődésének fókuszába egyre inkább a szülőföld, a földesi táj és az ott élő emberek, családok bemutatása került, mert szerteágazó munkássága – megint csak Ady szelleméből ismerős – a föl-földobott kövel jellemezhető. De részt vett a Kossuth Szövetség, a Budapesti Honismereti Társaság elnöksége, a Néprajzi Társaság, a Kőbányai Írók és Költők Egyesülete munkájában is, és mint ízig-vérig önkéntesen szellemi szolgálatot végző ember, nem hagyott kihasználatlanul egyetlen közlési vagy előadási lehetőséget sem. Aligha tévedek, ha úgy érzem, hogy az 1990-es évek elején bekövetkezett idegösszeomlásából az a lehetőség gyógyította ki, amit a honismereti mozgalomban megtalált hasznos kutatómunka jelentett számára.

Az immár nyolcvanesztendő, töretlen lelkiezővel és munkakedvvel rendelkező Karacs Zsigmond barátom sorsa fényesen igazolja annak a vesszőparipámnak igazságát, hogy akik a honismereti mozgalomban lelték meg életük fő értelmét, azok sokkal tovább – és talán boldogabban – élnek, mert nyugdíjba menetelüket nem a fölöslegesség válás szorongató élményével élik meg, hanem éppen akkor nyílik meg számukra a gyakran terhet jelentő kenyérkereső foglalkozástól való megszabadulás lehetősége. Ez gyógyította, ez gyógyíthatta ki Zsigát lelki mélypontjából, s kívánjuk, hogy ez éltesse még sokáig mozgalmunk számára és mindnyájunk örömeire!

Halász Péter